

MESAJE

IPS CASIAN, ARHIEPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

„Preacuvioase Parinte Justin,

Cu durere în suflet am primit neașteptata veste despre plecarea dintre noi a Domnului Paul Gherasim!

Creștin profund, înrădăcinat în adevărul de credință mântuitor, practicant smerit și discret al vieții liturgice atât în viața personală, cât și în cea comunitară, mărturisitor lucid și transparent al luminii și căldurii iubirii lui Dumnezeu, în suflet, în minte și în armonia creației, Paul Gherasim este în viața aceasta, dar și Dincolo, un model de creștin și misionar al frumuseții și simplității de la vatra tradițională a taranului român până la cel mai împlinit intelectual creștin a cărui veritabilă imagine - așezată în rama de aur a tradiției noastre - este chiar el!

Deși nu a îmbracat haina monahala, așa cum a făcut-o Parintele Nicolae de la Rohia, pe chipul lui blând și smerit se putea descifra prezenta unui autentic duh isihast. Îl așteaptă acum, Dincolo, soborul ascetilor și isihaiștilor din mijlocul aglomerărilor urbane, precum Vasile Voiculescu și Mihai Urzica.

Ne-a îngăduit Domnul, cu puțin timp în urma, prin intermediul unui ucenic al sau, sa putem convorbi cu Paul Gherasim, având convingerea că la celălalt capăt al firului era un om sfânt! Se simțeau în vorbele lui tremurânde pașii nevăzuți și aripile de înger ce-l ajutau sa se detașeze de „chilia” sa de artist isihast, de la etajul 10 a unui bloc, spre treapta Taborului, pentru a se împărtăși, Acolo, de „Lumina cea pururea fiitoare” pe care, pe de o parte, a cautat-o toata viata pentru sufletul sau, dar și pentru a o împărtăși celor din jurul sau, prietenilor, ucenicilor și admiratorilor, iar pe de alta parte, a dorit ca razele ei sa le dăinuiască în opera care, cu siguranță, îi va prelungi numele din neam în neam.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească împreuna cu dreptii!”.

+ MACARIE DRĂGOI, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord

„Am aflat cu durere în suflet despre plecarea la cele veșnice a pictorului Paul Gherasim cel care în liniștea atelierului, în intimitatea rugăciunii și în paleta de culori și simboluri l-a căutat pe Dumnezeu. În ultimii ani ne-am întâlnit deseori și am discutat despre toate cele care ne apropiau, dar mai ales despre Hristos, Cuvântul cel Întrupat pentru noi și pentru a noastră mântuire. Inițiator și susținător al grupului Prolog, fratele Paul a împrăștiat sămânța luminii în

cuvintele pastelate ale lucrărilor sale. Chip de bătrân frumos, trăia într-o simplitate care îl apropia de chilia sihaștrilor, de starea celor care, despătimiți fiind, căutau iluminarea. Trecând pragul galeriei unde expunea lucrări, sau cel al casei sale unde, așezat pe lavița țărănească sau pe scăunelul tradițional cu trei picioare, fratele Paul ne împărtășea cuvânt bun, arătând ce înseamnă să fii cu adevărat căutător de virtute. Dintre multele virtuți pe care le-a cultivat cu osârdie, cred că cele mai importante au fost smerenia (vieții și a celorilor), dragostea și dăruirea în credință Mântuitorului Hristos și idealurilor frumosului, precum și iubirea în comuniune (artistică și de har).

În purtarea Sa de grijă, Dumnezeu l-a chemat pe cel care i-a surprins creația în penel și pânză, pentru a se odihni, pentru a se întâlni cu Logosul pe care L-a slujit în tăcere și culori. Durerea despărțirii de o persoană atât de dragă sufletelor noastre este mângâiată de bucuria regăsirii domniei sale cu Făcătorul a toate, iar rugăciunile noastre vor mărturisi înaintea Sa ca fărâme ale frumuseții, bucuriei și dragostei pe care a răspândit-o în jurul său.

Veșnică să îi fie pomenirea din neam în neam!”

ANDREI PLEȘU

„Paul Gherasim a pornit, zilele acestea, spre locul pe care l-a contemplat, îndrăgostit, toată viața: locul de obârșie al lumii create. Ceea ce văzuse, pînă acum, ”în oglindă” vede acum, după spusa Apostolului, ”față către față”. Paul Gherasim așa rămîne în gîndul meu: ca un *maestru al ”ogîndirii”*. Nu al ogîndirii de sine, cum tind să fie mai toți artiștii, ci al ogîndirii semenilor și confrăților săi, al ogîndirii rostului supra-lumesc al lumii și, mai ales, al ogîndirii Celui care a alcătuit văzutele și nevăzutele. N-a vrut, niciodată, să vorbească în nume propriu. A vrut să-i aducă pe ceilalți în spațiul Cuvîntului, să încurajeze și să structureze duhul comunitar, să recupereze virtuțile simple dar fundamentale, aflate, astăzi, în derivă: bunul gust, bunul simț, buna cuviință, buna rînduială. Părea un om necomplicat, nesofisticat, dar, în realitate, își obținuse coerența lăuntrică, armonizînd tensiuni neconvenționale. Îndrăzneală și autoritate, pe de o parte, deplină smerenie pe de alta. Niciodată ”sub vremi”, dar niciodată dominat de patima răzvrătirii. Originalitate vie pe de o parte, dar, pe de altă parte, refuz al vanității, al gesticulației boeme, al exhibiționismului și al ostentației sterpe. Acută senzorialitate, dar pariu constant pe nevăzut. Imaginea era, pentru el, în egală măsură reflex al Logosului, ca și cuvîntul, ceea ce, din păcate, nu pare să mai fie încredințarea celor care administrează, astăzi, ambianța vizuală a bisericilor noastre.

Două dintre nenumăratele isprăvi artistice ale lui Paul Gherasim ilustrează în chip semnificativ modul lui de a înțelege sensul faptului artistic, în speță al picturii: expozițiile ”Studiu”, de la Timișoara și marile evenimente plastice adunate laolaltă sub titlul ”Prolog”. ”*Studiul*” aducea în prim plan prestigiul harnic al profesionalismului, cumițenia uceniciei, *știința de a vedea* - convertită în rigoare a meșteșugului. ”*Prolog*” vorbea despre condiția veșnicului început și reînceput care trebuie să rămână condiția omului și a artistului. Seriozitate, discreție, curaj, răbdare. Cu aceste convingeri și cu splendidele sale înzestrări, Paul Gherasim a fost, mereu, pentru colegii săi de breaslă, un model, un protector, un înlesnitor, o instanță hrănitore, un generos păstor de vocații. Așa a fost, așa este, așa rămâne. Dumnezeu să-l odihnească și să păstreze neodihnit chipul lui în inimile noastre”.

MIHAIL NEAMȚU

Paul Gherasim, între katechon și eschaton

„Nonagenarul serafic, domnul Paul Gherasim a pășit în veșnicie. Pictorul grădinilor străvezii se bucură acum de harul vederii depline.

Țăran coborât din satul patriarhal al României de odinioară, Paul Gherasim a păstrat o sfială și o cuviință pe care exhibiționismul zilelor noastre le-a socotit nu virtuți, ci slăbiciuni. Poet care admira brevitățile stilului *haiku* japonez știa să evite lumina stridentă a reflectoarele, dar și vorbăria inutilă. Privea uneori un meci de rugby și povestea amicilor săi istorioare din vremea când oina era sport național.

Când zgomotul străzii devenea sunet ambiental, locatarul faimosului apartament de la etajul nouă se retrăgea în lumea cărților de odinioară. Citea pravila; revenea la clasicii ruși și, în primul rând, la romanele de căpătâi ale lui Dostoievski; răsfoia albumele marilor maeștri, răsfoind uneori cugetările filozofilor pre-socratici; admira eroii lui Tucidide, însă, peste toate, se adăpa din Sfinții Părinți.

Timp de aproape jumătate de veac, Paul Gherasim a desenat o floare de măr, alteori un octogon, uneori un chip de țăran și, foarte adesea, simboluri teologale extrase din alfabetul grecesc: *alpha, lambda, pi, chi sau omega...* Criticul Radu Bogdan l-a definit ca pe un om înzestrat cu o „surprinzătoare putere de asociație capabilă să atingă zone de comparație de nimeni explorate până la el și soldate cu rezultate de o uimitoare acuitate și relevanță”.

Pentru a înțelege cosmologia lui Paul Gherasim trebuie să observăm starea de prezență și curăția faptelor sale. Bucovinean îndrăgostit, deopotrivă, de culorile lui Van Gogh și de glasul ciocârliei, domnia sa i-a învățat pe orașeni să audă cântecul păsărilor și să vadă bucuroși un

răsărit de soare. Când dialoga polemic, făcea aluzii discrete și recurgea la formulări concise. Alteori, îi venea bine felul hâtru de-a vorbi al răzeșilor.

N-a fost niciodată vedetă, nici răsfățat al petrecerilor domnești. Printr-o aparentă marginalitate socială, domnul Paul Gherasim și-a asumat până la capăt rolul de luptător între *katechon* și *eschaton*. Dimensiunea paulină a personalității sale este vizibilă prin rezistența tenace opusă lumii urâtului. Acest veritabil avvă al *Grupării Prolog* a întârziat apariția hidosului și lucrarea răului în cetate. Când omul recent s-a trezit cu imaginația îmbibată de miasmele decadenței, artistul nostru l-a confruntat cu întrebarea privind sfârșitul: „cine ne va izbăvi de trupul morții acesteia?”

Paul Gherasim a oprit pustiirea sufletească a zilelor noastre nu doar pictând, ci și organizând seminarii, deschizând expoziții sau prilejuind lansări de carte. Fără să fie un interlocutor facil, el s-a dăruit aproape lui cu tandrețe și iubire. Își arăta dragostea pentru prieteni omenindu-i cu prânzul frugal, din care nu lipsea peștele fript și paharul cu vin. Atras de convorbirile duhovnicești, înclinat spre taifasul ziditor, domnul Paul și-a recunoscut discipolii dându-le sărutare sfântă. Când blasfemia striga pe bulevardele cetății lui Bucur, domnul Paul acuza profetic îndepărtarea neamului de la credință.

Bătrânul Paul Gherasim a subminat taina fărădelegii pictând urmele veșniciei lăsate de bunul Dumnezeu pe pământ. „Nimeni nu poate să întrecă o pasăre”, repeta, cu stăruitoare smerenie, cel care ne-a învățat diferența dintre Duhul adevărului (care inspiră) și duhul înșelăciunii (care seduce).

Modelat lăuntric de exercițiul privirii unui Răsărit fără de apus, domnul Paul Gherasim a înțeles că pagina albă poate reprezenta, pentru noi toți, o uriașă descoperire. Albul imaculat din filele unui caiet de școlar. Albul făinos al pâinii aurite, coapte pe vatră. În sfârșit, albul purității nuptiale și al curăției baptismale — albul straielor lui Hristos, care pe muntele Schimbării la Față și-a revelat dumnezeirea.

Într-un timp care folosește libertatea pentru a nega memoria tradiției și bunătatea creației divine, Paul Gherasim a funcționat ca reper sigur al discernământului spiritual. Era un răsăritean care, la Hurezi sau Hanul lui Manuc, slujea ireproșabil o veche tradiție brâncovenească. Ortodox, el conversa nestingherit cu opera lui Cézanne. Îndrăgostit de Italia, a savurat paginile dense ale *Filocaliei* tipărită de greci la Veneția. A iubit predaniile școlii de la Novgorod, dar și pulsul masculin al cântării psaltice. A restaurat, alături de prietenii mai tineri, cea mai cochetă biserică din centrul istoric al Bucureștilor: Stavropoleos. Acolo a reșezat strana și muzica antifonală în chiar inima evenimentului doxologic la care oamenii, îngerii, dar și păsările, participă nestingherit.

Domnul Paul s-a aflat mereu în căutarea acelei frumuseți care, pentru a-l cita pe Platon, „trăiește de-a pururea, nu se naște și piere, nu crește și scade; frumusețea nu-i, în sfârșit, într-un punct frumoasă, într-altul urâtă... frumusețea ce rămâne ea însăși cu sine, pururea identică sieși prin unicitatea formei; frumusețea din care se împărtășește tot ce-i pe lume frumos, fără ca prin apariția și dispariția obiectelor frumoase ea să crească, să se micșoreze ori să îndure o cât de mică știrbire” (*Symposion*).

Adevărul acestei frumuseți se descoperă privirii curățite. El nu poate fi tranzacționat precum o marfă într-o piață de postavuri. Nu prețul de licitație al unei lucrări stabilește valoarea operei de artă, ci acordul dintre formele multiplului mișcător și frumusețea originară, nemișcată și nepieritoare.

Armoniile celeste au fost tulburate de tragedia revoltei luciferice și a căderii lui Adam. Dar revelația biblică ni-l arată pe Creator revărsat, din abundența harului și cu boierească generozitate, asupra grădinii protopărinților noștri. Dintr-un pustiu netocmit și gol, Dumnezeu a făurit, în cele șase zile ale creației, splendoarea paradisului. Poate tocmai de aceea, Paul Gherasim a văzut mereu umblarea cu Dumnezeu împrejmuțată de frumusețile naturii. Așa cum bisericile voievodale ale lui Ștefan sau chivotele lui Petru Rareș își arată silueta într-o pădure seculară sau într-o poiană verde, domnul Paul a admirat pridvoarele Athonului așezate sub o ramură de măslin.

Uleiul de măsline hrănește candela rugăciunii iar frumusețea limonariului ne hărăzește darul păcii. În fața altarului, istoria omului căzut se suspendă. Glasul îngerilor nevăzuți atinge cântecul mierlei sau trilurile privighetorii — făpturi matinale și nocturne, după modelul țărănesc și călugăresc al viețuirii.

Paul Gherasim a trăit într-un Bizanț după Bizanț, dar nu Bizanțul politic, ci Bizanțul spiritual. Splendidă și triumfătoare pentru o lungă bucată de vreme, orice civilizație stă să cadă. Nimic pământesc nu e veșnic iar maturitatea judecății spirituale vine din puterea noastră de-a recunoaște inevitabilul sfârșit.

Nu sfârșit sfârșitul biologic al materialității sperie, cât un crepuscul de ev. Nu-i nimic morbid sau defetist în confruntarea cu limita proprie. Între zelul ctitoririi unui prezent neînsuflețit și rememorarea nostalgică a trecutului imaculat, există și a treia cale. Aici apare Paul Gherasim, cel care și-a asumat cu seninătate faptul că nu doar viața omului, ci și istoria popoarelor va avea parte de obștescul sfârșit.

Prin credință, însă, știm că ceea ce urmează după moarte e, de fapt, un nou început. Marea trecere capătă, astfel, o noblețe pascală. Pecetea acestui exit final este octogonul – simbol eshatologic extras din bazilicele primelor veacuri și regăsit pe frumoasele pânze de purpură ale domnului

Paul. Ziua a opta e ziua sărbătorii. Luptătorii, acum, își primesc cununa; lucrătorii ogorului își găsesc zăbava și răsplata.

Duminica veșnică începe și lumina lină chiar nu se mai termină. Acum putem contempla, fără grabă și fără teamă, liniile paradisiului și fața suavă a Creatorului nostru. Pentru această experiență a reconcilierii ne-a pregătit domnul Paul Gherasim, făcându-ne să înțelegem taina zbuciumului interior și rostul neliniștilor noastre pascaliene. Împărățiile și domniile, módele sau cutumele, tiraniile și anarhiile, căderile sau ridicările, agonia neamurilor ori tumultul veacului publice — toate, absolut toate, ca umbra vor trece.

Între hotarele unei lungi vieți pământești, Paul Gherasim a dat lupta cea bună. Austeritatea abațială a privirii sale, după cum observa regretatul Dan Hăulică, a întârziat explozia urâtului, pregătindu-ne și pe noi pentru ospățul ceresc. Înțelegem, deci, că sfârșitul e nu doar necesar, ci și bun. Sfârșitul nostru, al fiecărui muritor, dar și sfârșitul istoriei, plină de idoli.

Pentru că ne-a ajutat să pricepem rosturile adânci ale vieții și ale morții, arătându-ne cum să trăim între *katechon* și *eschaton*, acum putem să-i mulțumim domnului Paul, să-l iubim deplin și, astfel, să ne odihnim”.

OBȘTEA MĂNĂSTIRII STAVROPOLEOS

„Istoria așezământului și a Mănăstirii Stavropoleos a fost marcată profund, pe durata ultimilor 25 de ani, de prezența pictorului Paul Gherasim. Legat de Biserică și de valorile tradiției din tinerețe, el a fost prezent, încă din anul 1991, la refacerea acestui locaș din inima Capitalei. A fost epitrop al Parohiei (până în anul 2008 când este reînființată mănăstirea), isonar la strană, membru al Fundației Stavropoleos. A contribuit la amenajarea sălilor din incintă, a colecției, a bibliotecii, cu sfaturi dar și prin cărțile și obiectele donate, a fost profund implicat în desfășurarea seminarului *Darul deosebirii* și mai ales a fost, cât timp sănătatea i-a îngăduit-o, nelipsit de la Liturghia de Duminică. Mai bine de 10 ani, a fost zi de zi mai prezent la Stavropoleos, decât la atelier și în familie.

Cunoștea arta și cultura veche ca foarte puțini dintre contemporani și avea un gust sigur, vedea și găsea în anticariate cele mai frumoase și valoroase manuscrise de muzică psaltică, icoane, piese de mobilier, hărți, covoare și fotografii. Cu acest dar de a le aduna și pune împreună, cu exprimarea atentă, cu felul grav și definitiv de a formula un gând, s-au scris unele dintre cele mai frumoase pagini din istoria nouă a Stavropoleosului. Noi toți cei care viețuim acum aici îi suntem îndatorați și îi păstrăm o vie amintire, pomenindu-l în rugăciunile noastre”.

